

Daf-Notities

Door Rabbi Mendel Weinbach, decaan Ohr Somayach
Een wekelijkse Internetbrief voor lerners van de Talmoed

Vertaald Zwi Goldberg – P.O.B. 3220 – Netanya - Israël – E-mail: zwigold@netvision.net.il

10-16 Tamoez 5768

Traktaat Eroeven 30-40

ד"ר

Wat wordt als voedsel beschouwd?

Eroeven 30a

Wat wordt voor de wetten voor een eed, voor *eroeven* en *ma'aser sjenie* als voedsel beschouwd?

Voedsel speelt een centrale rol bij het maken van een *eroev chatserot*. Alle burens die aan een binnenhof wonen, dragen voedsel bij, hetgeen geplaatst wordt in één van de woningen aan het binnenhof. Dit stelt hen in staat om te mogen dragen van hun huis naar de binnenhof en omgekeerd op Sjabbat.

Voedsel speelt ook een rol in *eroev techoemim*, hetgeen de mensen in staat stelt om op Sjabbat tot buiten de normale stadsgrenzen te wandelen.

Voor *ma'aser sjeni* (het tweede tiende van de oogst) geldt, dat het in Jeruzalem gegeten moet worden, of moet worden gelost met geld, waarna dat geld alleen gebruikt mag worden om er in Jeruzalem voedsel van te kopen dat men daar opeet.

De Misjna zegt dat iemand, die zweert dat hij geen voedsel zal gebruiken, wel water en zout tot zich mag nemen. Dezelfde uitzondering voor water en zout geldt ook op ander gebied. De Misjna leert dat noch water, noch zout tot voedsel gerekend worden voor een *eroev* of voor *ma'aser sjenie*. Rabbi Jitschak echter beweert dat als zout en water samengevoegd worden en als daar dan nog wat olie aan toegevoegd wordt, het mengsel gebruikt kan worden voor het *ma'aser sjeni*-geld. De Gemara zegt dat hij zo'n combinatie zeker als geschikt beschouwt voor een *eroev*, omdat de eisen daar minder streng zijn.

Tosafot zet vraagtekens bij deze stelling door erop te wijzen, dat men paddestoelen kan kopen met *ma'aser sjenie*-geld, maar dat die toch niet gebruikt kunnen worden voor een *eroev*. Met andere woorden, met moet onderscheid maken tussen de eisen voor iedere categorie. Er bestaat geen twijfel dat eenvoudiger voedsel is toegestaan voor een *eroev*, maar het moet wel voedsel zijn dat aan het begin van de Sjabbat eetbaar is, wanneer de *eroev* in werking treedt. Hoewel ongekookte paddestoelen niet als *eroev* te gebruiken zijn, omdat rauwe paddestoelen niet eetbaar zijn, kunnen ze wel gekocht worden met *ma'aser sjeni*-geld, omdat ze eetbaar zijn als ze gekookt zijn. De zoutwater-olie combinatie, die gereed is voor consumptie, kan niet alleen voor *ma'aser sjenie* gebruikt worden, maar ook voor een *eroev*.

Hoe betrouwbaar is de agent

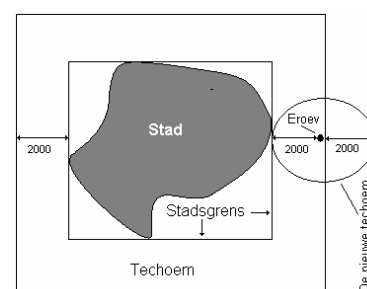
Eroeven 32a

Als men op Sjabbat meer dan 2.000 *amot* (el) voorbij de stadsgrens wil gaan, dan kan dat alleen als men van tevoren een *eroev techoemim* gemaakt heeft. Men doet dat door vóór Sjabbat voldoende voedsel voor twee maaltijden ergens binnen de *techoem* neer te zetten. Dan wordt die plek waar dat voedsel ligt, beschouwt alsof hij daar zijn woning gevestigd heeft voor die Sjabbat, en dan mag hij vandaar uit 2.000 *amot* gaan in iedere richting op Sjabbat.

Een groot deel van het hoofdstuk dat we nu bestuderen gaat over de soorten en hoeveelheden voedsel die gebruikt moeten worden en hoe dat geplaatst moet worden. Ook ontstaat de vraag of men kan vertrouwen op een agent die men gevraagd heeft de *eroev* ergens neer te leggen, of hij dat inderdaad gedaan heeft.

Er bestaat overeenstemming dat men mag vertrouwen op de agent met betrekking tot een *eroev*, omdat het alleen maar een Rabbijnse wet is, dat men niet buiten de 2.000 *amot* mag gaan zonder *eroev techoemim*. Maar wanneer het Torawetten betreft, is er een meningsverschil tussen Rav Sjesjet, die meent dat we ook in dat geval op de agent kunnen vertrouwen, en Rav Nachman, die meent dat dit alleen beperkt is tot Rabbijnse wetten.

Dit probleem wordt op verschillende plaatsen in de Talmoed genoemd. Misschien het meest bekende geval is dat van de man die een agent uitstuurt om voor hem een vrouw te vinden en met hem te verlossen, zonder dat hij enige specificatie geeft. Alas de agent vervolgens overlijdt, zonder te vermelden of hij zijn opdracht heeft uitgevoerd, en zo ja, met wie, dan is degene die hem heeft uitgestuurd verboden met welke vrouw in de wereld dan ook te trouwen, want die vrouw

kan de zuster zijn van de vrouw met wie hij wettelijk getrouwd is. [Bij een verloving volgens de halacha (*eroesien* of *kedoesjen*) is het stel officieel getrouwd, maar woont nog niet samen.]

Een poging om van deze regeling af te leidendat we op een agent kunnen vertrouwen wordt door de Gemara verworpen (*Gittin* 64a), omdat dit alleen maar een strenge procedure is die is toegepast uit twijfel over de vraag of de agent zijn opdracht wel of niet heeft uigevoerd.

Tosafot zegt dat er een verschil van mening is tussen de commentatoren over de vraag of we beslissen volgens Rabbi Nachman of Rabbi Sjesjet.

Van wie leren we?

Eroevien 36b

Het is een Jood verboden op Sjabbat en feestdagen meer dan 2.000 *amot* buiten zijn woonplaats te gaan, waar hij zich aan het begin van de dag bevond. Wanneer hij een reden heeft om voorbij die *techoem* te gaan, dan moet hij een *eroev techoem* maken (kortweg *eroev*) voor dat de dag begint. Door ergens tussen zijn woonplaats en de *techoem*-grens vóór de ingang van Sjabbat of Jom Tov voldoende voedsel te plaatsen voor twee maaltijden, vestigt hij theoretisch zijn tijdelijke woonplaats waar het voedsel ligt en van daaruit mag hij dan op die Sjabbat of Jom Tov 2.000 *amot* in iedere richting gaan. [zie tekening bij *Eroevien* 32a hierboven.]

Iemand kan zich soms in een situatie bevinden waarin hij niet zeker weet in welke richting hij wil gaan. Bijvoorbeeld, er is een bericht gekomen dat een bepaalde grote Tora-geleerde ergens buiten de stad een lezing zal geven, maar het is niet duidelijk of dat ten oosten of ten westen van de stad zal gebeuren. Dan mag men een *eroev* in het oosten en in het west van de stad plaatsen en verklaren: „Wanneer de Geleerde in het oosten komt, dan verklaar ik de *eroev* in het oosten mijn verblijfplaats, en als hij in het westen komt, dan wens ik mijn verblijfplaats te vestigen bij de *eroev* in het westen.”

Wat gebeurt er wanneer twee verschillende geleerden komen, één in het oosten en één in het westen, en één van hen is zijn leraar? De meeste Geleerden menen dat hij kan kiezen waarheen hij wil, omdat in zijn verklaring is opgesloten dat wanneer de Geleerden in beide plaatsen komen, hij kan kiezen van welke *eroev* hij gebruik zal maken. Rabbi Jehoeda meent echter, dat aangezien een van hen zijn leraar is, hij beslist van plan was om in die richting te gaan. De Geleerden zeggen echter dat iemand soms een lezing wil horen van een ander dan zijn leraar.

Dit schijnt een weerklank te zijn van wat Rabbi Chanina gezegd heeft: „Veel heb ik geleerd van mijn leraren; meer heb ik geleerd van mijn collega's, maar het meest heb ik geleerd van mijn leerlingen” (*Ta'aniet* 7a).

Echter, Ijoen Ja'akov waarschuwt hier, dat men wel de juiste volgorde moet aanhouden: eerst moet men de kennis van zijn leraar absorberen en die kennis scherpen in discussies met collega's, voordat men die kennis overdraagt aan leerlingen. Hij heeft scherpe kritiek op mensen in zijn generatie (meer dan driehonderd jaar geleden!) die de rol van leraar aannamen, voordat zij hun eigen studie voltooid hadden, zodat zij tenslotte zowel zichzelf als hun leerlingen in de war brachten.

Vasten op Sjabbat?

Eroevien 36b

De algemene regel is dat als een van de dagen, waarop Joden moeten vasten wegens de verwoesting van de Tempel, op Sjabbat valt, die vastendag dan wordt uitgesteld naar de volgende dag, zodat de Sjabbatviering niet verstoord wordt.

Eén van de vroege commentatoren, Rabbijn David Avoedraham, wordt geciteerd door Rabbijn Josef Karo (in diens commentaar op de *Toer, Orach Chaim* 550), dat hij gezegd zou hebben dat de vasten van de tiende Tevet een uitzondering op de regel is. Deze vastendag, die het begin van de belegering van Jeruzalem door het Babylonische leger herdenkt, en wat uiteindelijk tot resultaat had dat het Eerste Beit HaMikdasj verwoest werd, kan nooit op Sjabbat vallen volgens onze huidige kalender. Maar in vroegere tijden, toen de kalender nog werd bepaald door de waarneming van de nieuwe maan, kon die dag wel op Sjabbat vallen en wanneer dat gebeurde, was men verplicht te vasten, ondanks dat het Sjabbat was. Zijn logica is dat de Jechezkel het in zijn profetie over het begin van deze belegering heeft over „op deze dag,” dezelfde uitdrukking die Tora gebruikt voor de aanduiding van de vasten op Jom Kippoer. En zoals we vasten, ook als Jom Kippoer op Sjabbat valt, zo ook moeten we vasten als de Tiende Tevet op Sjabbat valt.

Hoewel er geen Talmoed-bron vermeld wordt voor dit onconventionele standpunt, suggereert de auteur van *Ohr Sameach* op de Misjna Tora van Rambam dat de bron misschien in onze Gemara te vinden is.

Rabba vraagt aan Rav Hoena of een Jesjiva-student, die zichzelf verplicht heeft om te vasten op een vrijdag, zijn vasten moet voltooien, ondanks dat hij daarmee de Sjabbat ingaat terwijl hij lijdt. Waarom, vraagt de *Orh Sameach*, stelde hij niet dezelfde vraag voor de vier verplichte algemene vastendagen? Het antwoord is dat in zijn tijd de huidige kalender al in werking was en de enige vastendag die op vrijdag kan vallen is de Tiende Tevet. Er kan geen vraag zijn over het uittrekken van de vasten tot Sjabbat, omdat deze vastendag zelfs gehouden wordt als die dag op Sjabbat valt. Gebaseerd op deze analyse, concludeert hij, kwam Rabbijn David Avoedraham tot zijn standpunt.

De verborgen feestdag

Eroevien 40a

Rosj Hasjana is de Rosj Chodesj van de maand Tisjri, en toch maken wij geen speciale melding van Rosj Chodesj in de *Sjemonee Esree*, zoals wij dat doen op alle andere dagen van Rosj Chodesj door het jaar heen. De reden hiervoor is dat de Tora zowel Rosj Hasjana (*Wajjikra* 23:24) als Rosj Chodesj (*Bamidbar* 10:10) een dag van G-ddelijke herinnering noemt, en daarom is het eenmaal noemen van *Jom Hazikaron* voldoende. Er is een meningsverschil betreffende de vraag of in de *moesaf*-dienst de *moesaf*-offers in het *Beit HaMikdasj* van zowel *Rosj Chodesj* als van Rosj Hasjana genoemd moeten worden.

De Beit Joseef (*Sjoelchan Aroech O.Ch.* 591:2) zegt dat het de gewoonte is van de Sefardische Joden om geen melding te maken van de *moesaf*-offers. De reden daarvoor is dat de expliciete vermelding van deze offers alleen op Sjabbat en *Rosj Chodesj* gebeurt, en die komen zo regelmatig voor, dat wij vertrouwd zijn met de tekst van de offers, zodat we daar niet van in de war raken. Maar daar de Rosj Hasjana offers maar eenmaal per jaar voorkomen, zou men makkelijk door de tekst in de war raken. En nu men al geen *moesaf*-offers van Rosj Hasjana noemt, laat men die van *Rosj Chodesj* eveneens weg, om niet de indruk te wekken dat *Rosj Chodesj* belangrijker is dan Rosj Hasjana.

Asjkenazische Joden volgen echter de *Rama* die zegt dat het in Europa wel de gewoonte is om deze *moesaf* offers te noemen. Echter, de *moesaf* offers van *Rosj Chodesj* worden niet genoemd, in navolging van *Tosafot*, maar er wordt alleen gezegd dat zij gebracht werden: „...מִלְבָּד עֲלֵת הַחֶדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ וְעֲלֵת הַתְּמִיד” (behalve het brandoffer voor de nieuwe maand en zijn meeloffer en het dagelijks brandoffer, enz.).

De reden om Rosj Chodesj niet te noemen, is dat men wil voorkomen dat de mensen zullen veronderstellen dat alleen de tweede dag van Rosj Hasjana de echte feestdag is, zoals ook alleen de tweede dag *Rosj Chodesj* de enige echte *Rosj Chodesj* is gedurende de rest van het jaar, wanneer dat de eerste dag van de nieuwe maand is (en de eerste dag *Rosj Chodesj* de laatste dag van de vorige maand is, terwijl de eerste dag van Rosj Hasjana wel degelijk de echte feestdag is, evenals de tweede dag).

Een andere reden om *Rosj Chodesj* te „verbergen” op Rosj Hasjana is de uitspraak in *Tehilliem* (81:4): „Blaas op de Sjoefar bij de nieuwe maan, als hij verborgen is op onze feestdag.” De enige feestdag die op Rosj Chodesj valt is Rosj Hasjana. Dit is een hint dat we op die dag de *Rosj Chodesj* tijdens onze *tefilla* verbergen moeten.

